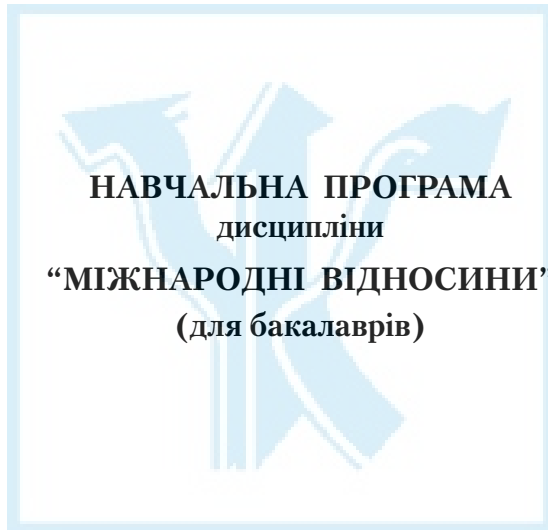

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ 2006

Підготовлено професором кафедри міжнародних відносин *І. А. Хижняком*

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин
(протокол № 8 від 24.02.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Хижняк І. А. Навчальна програма дисципліни “Міжнародні відносини”
(для бакалаврів). — К.: МАУП, 2006. — 23 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Міжнародні відносин”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма “Міжнародні відносини” — це вивчення еволюції практики міжнародних відносин у певний хронологічний період. Вона завершує розробку одного з базових курсів нової спеціальності “Політологія міжнародних відносин” та її спеціалізації “Соціологія міжнародних відносин”, які є основою окремого напрямку розгляду політичних проблем міжнародних систем і глобального розвитку. Тому систематизоване та цілеспрямоване вивчення міжнародних відносин крізь призму реалізації базових аспектів світової політики в системній сукупності економічних, політичних, правових, культурних та інших зв’язків уможливорює аналіз і синтез розвитку міжнародних відносин у контексті політичної глобалістики — нової науки, що виникла у другій половині ХХ ст. А це — це мало розроблений вимір системи знань не тільки про суто політичні аспекти сучасної глобалістики, а й можливість прогнозування нових перспектив трансформування цивілізації в умовах планетарних проблем ХХІ ст. через площину дослідження глобальної еволюції теорії і практики міжнародних відносин.

Тому ще однією базовою метою і завданням програми є осмислення специфіки практики еволюційних процесів розвитку міжнародних відносин у контексті їх синтезу з комплексом політичних взаємодій на міжнародній арені у другій половині ХХ — на початку ХХІ ст.

МАУП

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1 2 3 4 5	<p>Вступ Змістовий модуль 1. Формування біполярної структури у глобальній системі міжнародних відносин (1945 – початок 60-х років ХХ ст.)</p> <p>Ялтинсько-Потсдамський порядок у системі повоєнної біполярності світу</p> <p>Проблеми повоєнного врегулювання в Європі та на Далекому Сході</p> <p>“Холодна війна” у структурі біполярності в Європі.</p> <p>Проблеми блокового протистояння</p> <p>Дві Німеччини в системі міжнародних відносин</p> <p>Створення ООН і “холодна війна”</p>
6 7 8 9 10	<p>Змістовий модуль 2. Глобальні та регіональні аспекти десанту Радянсько-американські відносини 60–80-х років</p> <p>Становлення та реалізація “великої розрядки” в Європі. Загальноєвропейський процес (60–70-ті роки)</p> <p>Проблема контролю над озброєнням і роззброєнням</p> <p>Розпад колоніальних систем у контексті світової політики 60–70-х років</p> <p>Особливості діяльності ООН у роки “великої розрядки” (початок 60-х – 70-ті роки)</p>
11 12 13 14 15	<p>Змістовий модуль 3. Глобалізація міжнародних відносин в умовах постбіполярності та багатополарності (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.)</p> <p>Проблеми міжнародних відносин у пострадянський період. Завершення “холодної війни”</p> <p>Нові параметри безпеки та роззброєння в умовах постконфронтаційного порядку</p> <p>Особливості розвитку регіональних систем в умовах постбіполярності та багатополарності</p> <p>Перспективи розвитку системи міжнародних відносин після 11 вересня 2001 р.</p> <p>Україна в контексті міжнародних відносин наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.</p>
Разом годин: 81	

ЗМІСТ
дисципліни
“МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ”

Вступ

Основні тенденції і геополітичні наслідки розвитку повоєнних міжнародних відносин. Основні характеристики міжнародних відносин повоєнного періоду. Біполярність, монополярність та багатополярність в умовах глобалізації світової політики. Особливості системного підходу до аналізу міжнародних відносин. Поєднання системного та хронологічного підходів у висвітленні подій. Міжнародна система та її суттєві характеристики. Структура міжнародної системи. Елементи міжнародної системи. Рівні структури міжнародних відносин. Глобальна система і регіональні підсистеми міжнародних відносин. Основні підходи до дослідження міжнародних систем.

Змістовий модуль 1. Формування біполярної структури у глобальній системі міжнародних відносин (1945 – початок 60-х років XX ст.)

Тема 1. Ялтинсько-Потсдамський порядок у системі повоєнної біполярності світу

Вихід на перші ролі у світовій політиці США та СРСР після Другої світової війни. Формування двох центрів глобальної політики. Структура біполярності та багатополярності в системі міжнародних відносин. Геополітичний глобалізм США. Європейське питання у світовій політиці. Стагнація колоніальної системи і біполярність. Проблеми повоєнного устрою в системі ялтинських рішень. Непорушність кордонів на Сході та Заході — основа повоєнного світопорядку. Створення ООН як наслідок виникнення нового співвідношення сил та інноваційний інструмент у глобальній регуляції міжнародних відносин. Інтеграція і міждержавне суперництво країн Заходу. Світові валютно-фінансові та економічні інститути: МВФ, МАБР, ГАТТ, Бреттонвудська валютна система та ін. Авторитарна біполярність як основний принцип регулювання повоєнних міжнародних відносин — результат становлення Ялтинсько-Потсдамського порядку.

Проблеми полярності пріоритетів у зовнішній політиці США. Від доктрин Монро до Pax Americana. Від ізоляціонізму до інтервенціонізму; політика активної участі у глобальному світовому регулю-

ванні. Доктрина “стримування комунізму” як базова домінанта зовнішньої політики США у повоєнний період. Геополітичний шантаж; політика “ядерної дубини”. Доктрина національної безпеки.

Принципи зовнішньої політики СРСР. “Боротьба за мир в усьому світі”, “пролетарський інтернаціоналізм”, “класова боротьба на світовій арені” – різновиди концептуального забезпечення та практичного втілення тези “світової революції”. Співвідношення геополітичного прагматизму (мирне співіснування) та комуністичного месіанства (невпинна ідеологічна боротьба) при визначенні пріоритетів зовнішньополітичного курсу СРСР. Конфронтаційний фаталізм – радянська модель розвитку міжнародних відносин.

Література [1; 3; 15; 22; 26; 33; 43; 47; 54; 55; 61]

Тема 2. Проблеми повоєнного врегулювання в Європі та на Далекому Сході

Держави антигітлерівської коаліції і основні проблеми вирішення післявоєнного мирного врегулювання. Вирішення союзниками німецького питання в Європі. Нарада міністрів закордонних справ СРСР, США та Великої Британії в Москві. Участь України у розв’язанні міжнародних проблем поза межами ООН. Паризька конференція 1946 р. Мирні угоди з колишніми союзниками Німеччини. Територіальні зміни в Європі після Другої світової війни. Проблема Триєсту. Дунайська конференція. Австрійська проблема в міжнародних відносинах. Державна угода з Австрією.

Специфіка розстановки сил на Далекому Сході після капітуляції Японії. Проблема радянської окупації Курильських островів. Радянсько-американські розбіжності у питанні післявоєнного розвитку Японії. Створення Далекосхідної комісії та Союзної Ради для Японії. Прийняття конституції Японії. Конференція у Сан-Франциско 1951 р. і підписання мирного договору.

Література [22; 26; 33; 39; 40; 43; 55]

Тема 3. “Холодна війна” у структурі біполярності в Європі. Проблеми блокового протистояння

Етимологічна та суттєва специфіка виникнення поняття “холодна війна” та її вплив як феномена на розвиток міжнародних відносин. Увертюра “холодної війни”: промова Сталіна на зборах виборців у Москві (лютий 1946 р.) і промова У. Черчилля у Фултоні (березень

1946 р.). Конфронтаційний курс СРСР і США на закріплення своїх позицій в Європі. Доктрина “стримування”. США та СРСР на шляху гонки озброєнь. “Доктрина Трумена”. “План Маршалла”. Паризька конференція. Створення ОЕЕС, КОКОМ. Утворення Комінформу. Створення РЕВ і сателізація країн Центральної та Південно-Східної Європи.

Берлінська криза (1948 р.). Розкол Німеччини та Європи. Європейські та атлантичні концепції безпеки. Дюнкерський договір. Брюссельський пакт і створення Західного союзу, резолюція Ванденберга. Створення НАТО. Остаточне перетворення “холодної війни” на домінуючий фактор світової політики.

СРСР *visa* НАТО, спроби розпуску і пропозиція про вступ. Доктрина “визволення”. Поправка Керстена. Розширення НАТО. Реакція СРСР: денонсація союзницьких договорів з Британією та Францією. Створення Організації Варшавського Договору (ОВД). Завершення структурного закріплення блокової біполярності.

СРСР: нове керівництво (М. С. Хрущов) і перегляд зовнішньополітичних принципів сталінізму. Невдача спроб реставрації “духу Ялти”.

Тенденції прагматизму в зовнішній політиці адміністрації Д. Ейзенхауера. Доктрина “обмеженої війни”. Специфіка конфронтації Заходу і Сходу (друга половина 50-х — початок 60-х років).

Радянсько-американський саміт у Вашингтоні 1959 р. Підготовка Паризької конференції та її зрив. Карибська криза та її уроки.

Література [6; 11; 12; 21; 22; 26; 27; 30; 33; 43; 51; 55; 61]

Тема 4. Дві Німеччини в системі міжнародних відносин

Політика союзників щодо Німеччини. Об’єднання зон окупації. Берлінська криза 1948 р. Утворення ФРН і НДР. Боннський і Паризький договори 1952 р. Невдача проекту Європейського оборонного співтовариства (1954 р.). “План Шумана”. “План Плевена”. Утворення Європейського об’єднання вугілля і сталі. Курс СРСР на подальше поглиблення розколу Німеччини. “План Ідена”. Паризькі угоди 1954 р. Вступ ФРН до НАТО. “Доктрина Хальштейна”. Встановлення дипломатичних відносин між СРСР і ФРН. Берлінська криза 1958–1961 рр.

Література [5–7; 22; 27; 30; 33; 43; 45; 51; 60]

Тема 5. Створення ООН і “холодна війна”

Утворення ООН. Конференція у Сан-Франциско. Ухвалення статуту ООН. Початок діяльності ООН в умовах “холодної війни”. Основи її миротворчої діяльності та операції з підтримання миру.

ООН та арабо-ізраїльський конфлікт. Створення надзвичайних сил ООН. Операція ООН у Конго.

ООН і проблема роззброєння. Комісія з атомної енергії. План Баруха. Договір про Антарктиду (1959 р.).

ООН і боротьба проти колоніалізму. Міжнародна система опіки ООН. Проблема деколонізації в роботі ООН. Прийняття декларації про надання незалежності колоніальним народам і країнам. Роль ООН у прийнятті Загальної декларації прав людини (1948 р.).

Література [17; 22; 23; 26; 27; 33; 42; 47; 52; 55]

Змістовий модуль 2. Глобальні та регіональні аспекти детанту

Тема 6. Радянсько-американські відносини 60–80-х років

Стан радянсько-американських відносин на межі 50–60-х років. Офіційний візит у США Глави радянського уряду М. С. Хрущова. Казус “Пауерса” і зрив наради в Парижі.

“Нові рубежі” зовнішньополітичного курсу адміністрації Дж. Ф. Кеннеді. Зустріч у Відні (червень 1961 р.). Карибська криза, розвиток і принципи її врегулювання. Перший етап на шляху обмеження гонки озброєнь.

Прихід до влади Л. Джонсона. Агресія США у В’єтнамі. Обрання Р. Ніксона президентом США. Другий етап обмеження стратегічних озброєнь (ОСО-1), переговори у Гельсінкі, Відні, Московська угода (1972 р.). Коопераційність у взаємовідносинах СРСР і США. Поправка Джексона – Венніка. Радянсько-американські економічні та торговельні відносини в 70-ті роки.

Прихід у Білий дім адміністрації Д. Картера. Ускладнення позитивного розвитку відносин між СРСР і США. Договір ОСО-2 і проблема його ратифікації. Вплив вступу радянського військового контингенту в Афганістан (1979 р.) на радянсько-американські відносини. Нератифікація договору ОСО-2.

“Хрестовий похід” Р. Рейгана проти комунізму, бойкот Олімпіади в СРСР. Пауза у самітах між СРСР, США та західними державами.

“Стратегічна оборонна ініціатива” США (СОІ) у контексті відносин з СРСР.

Полівекторність наслідків “афганського питання” для міжнародного реноме СРСР. Афганський вимір у радянсько-американських відносинах.

Розміщення в Європі ракет середньої та меншої дальності й позиції США та СРСР у цьому питанні.

Інцидент з південнокорейським літаком над Сахаліном, маневри НАТО “Ейбл Арчер” і очікування в СРСР нападу. Проголошення Р. Рейганом СРСР “імперією зла”.

Перші ознаки відновлення “великої розрядки”. Нова політика М. С. Горбачова і кризові явища в діяльності РЕВ та ОВД. Зменшення загрози ядерної війни. Саміти в Женеві (1985 р.) і Рейк’явіку (1986 р.).

Крах політики СРСР в Афганістані, виведення військ і конференція в Женеві (1988 р.).

Переговори СРСР і США про ракетно-ядерне роззброєння, заходи зміцнення безпеки в Європі.

Розпад СРСР і розпуск ОВД і РЕВ. Позиція США.

Література [6; 7; 12; 15; 17; 21–23; 26; 33; 43; 49; 55]

Тема 7. Становлення та реалізація “великої розрядки” в Європі. Загальноєвропейський процес (60–70-ті роки)

Підвищення ролі Західної Європи в міжнародних відносинах. Курс Франції на розрядку та співробітництво від Атлантики до Уралу. Візит Ш. де Голля до СРСР у 1966 р. Підписання радянсько-французької декларації 13 жовтня 1970 р. у Москві.

“Нова східна політика ФРН”. Підписання Московського договору між СРСР і ФРН (1970) і договорів ФРН з ПНР, НДР, ЧССР. Підписання Чотиристоронньої угоди про Західний Берлін.

Проблема європейської безпеки в діяльності ОВД і НАТО. Будапештський саміт ОВД 1969 р. Декларація Брюссельської (1969 р.) сесії ради НАТО. Брюссельська сесія ради НАТО (1971 р.). Боннська сесія Ради НАТО (1972 р.) і рішення про участь західних країн у підготовці загальноєвропейської наради.

Перший етап наради в Гельсінкі (1973 р.) — проекти документів. Другий етап (Женева, 1973–1975 рр.) — створення Координаційного комітету і комісій (“кошиків”). Заключний етап НБСЕ (1975 р.) у Гельсінкі. Зміст Заключного акту НБСЕ у Гельсінкі. Труднощі з реалізацією ряду положень Гельсінської наради. Проблема захисту прав

людини. Криза розрядки і країни Західної Європи. Модернізація СРСР своїх ракет середньої дальності та “подвійне рішення” НАТО.

Проблема скорочень звичайних озброєнь у Центральній Європі.

Література [5; 12; 15; 21; 22; 25–27; 33; 43; 49; 50; 55]

Тема 8. Проблема контролю над озброєнням і роззброєнням

Спроби припинення гонки озброєнь на рубежі 50–60-х років. Московський договір про припинення випробувань ядерної зброї у трьох середовищах (1963 р.). Створення зон, вільних від ракетно-ядерної зброї. “План Рапацького”. Конвенція про заборону розробки і виробництва бактеріологічної та токсичної зброї (1972 р.). Договір про заборону розміщення ядерної зброї на дні морів та океанів (1971 р.). Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968 р.), інші угоди. Проблема обмежень стратегічних озброєнь. Угода ОСО-1 і договір про ПРО. Договір про ОСО-2. Початок переговорів про заборону хімічної зброї. Заходи зміцнення довіри у військовій сфері. Принцип “транспарентності” у будівництві збройних сил і оборонних заходах (1990 р.).

Література [5; 8; 12; 22; 26; 33; 42; 43; 50; 55]

Тема 9. Розпад колоніальних систем у контексті світової політики 60–70-х років

Декларація про деколонізацію в ООН. Друга і третя хвилі деколонізації. Виникнення і розвиток ідеології та практики Руху неприєднання. Перша конференція країн, що не приєднались у Белграді (1961 р.). Структурні аспекти оформлення і еволюція Руху неприєднання. Глобально-політичний зміст національно-визвольної хвилі. Перехід “третього світу” у поле боротьби між Сходом і Заходом. Створення осі “Північ–Південь”. Проблема Нового міжнародного економічного порядку.

Література [12; 22; 26; 33; 43; 50; 55]

Тема 10. Особливості діяльності ООН у роки “великої розрядки” (початок 60-х – 70-ті роки)

Зміцнення правової бази миротворчої діяльності ООН. Декларація 1965 р. про невтручання у внутрішні справи держав. Декларація 1970 р. про зміцнення міжнародної безпеки. Декларація 1970 р. про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин і співробітництва між державами згідно зі Статутом ООН. Визначення агресії (1974 р.). Декларація 1977 р. про поглиблення і зміцнення детанту.

Два курси в ООН при вирішенні проблем роззброєння і безпеки. Формування механізму ООН з питань роззброєння. Перша Спецсесія ГА з роззброєння (1979 р.). Створення центру з роззброєння.

Проблеми деколонізації в ООН: проблема незалежності Намібії, Рада ООН у справах Намібії, боротьба проти апартеїду, проблема санкцій проти Південної Африки.

Механізм ООН з питань економічного і соціального розвитку. Спецсесія ГА з проблем розвитку (1974 р.). ООН і новий міжнародний економічний порядок. Хартія економічних прав і обов'язків держав (1974 р.). Друга спецсесія ГА з розвитку (1975 р.). Спеціалізовані установи ООН. Програма розвитку ООН. ООН і соціальний розвиток. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права.

Соціальна діяльність підрозділів ООН.

Література [17; 22; 26; 27; 33; 42; 43; 47; 52; 55]

Змістовий модуль 3. Глобалізація міжнародних відносин в умовах постбіполярності та багатополарності (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.)

Тема 11. Проблеми міжнародних відносин у пострадянський період. Завершення “холодної війни”

Дезінтеграція СРСР. Створення СНД і позиція Заходу. Біловезька та Алма-Атинська угоди. Геополітичне значення зникнення наддержави і крах двополюсної структури повоєнних міжнародних відносин.

Росія і проблема правонаступництва СРСР. Позиції Росії та України.

Значення незалежності України для Європи. Європейська та євразійська орієнтація на колишньому радянському просторі.

Системоутворююча роль світових війн ХХ ст. Воєнний і силовий потенціал – головний вимір великодержавності.

Завершення ери “холодної війни” і припинення існування “Ялтинсько-Потсдамського порядку”.

США як єдина наддержава і специфіка їх політики. Вплив США на міжнародні фінансові інститути і вибір пріоритетів у поданні економічної допомоги. Оголошення економічних санкцій – популярний інструмент у зовнішньополітичному арсеналі США. Американська культурна експансія.

Трагічні події у Вашингтоні та Нью-Йорку 11 вересня 2001 р. та їх вплив на зміну політичного балансу сил, що діє в багатополярній системі міжнародних відносин. Кінець монополярності у світовій політиці. Система дій США проти світового тероризму. Військові дії в Афганістані, поразка руху Талібан.

Понятійна диверсифікація “наддержав” і “велика держава” в еволюційній системі міжнародних відносин.

Тенденції Росії зберегти позиції наддержави.

Політичний і економічний вплив Німеччини в Європі. Співробітництво і суперництво між Німеччиною, Францією та Великою Британією. Їх відносини із США.

Одержання країнами ЦПСЄ і Балтії асоційованого статусу в ЄС. “Карт бланш” для Чехії, Польщі, Угорщини щодо входження до НАТО. Розширення НАТО на Схід. Агресія НАТО проти Югославії. “Петля Примакова”. Перспективи розширення ЄС, перехід з 1 січня 2002 р. на євро. Конвергенція Сходу і Заходу в Європі.

Роль Бразилії та Аргентини в Латинській Америці. Аргентинський дефолт (кінець 2001 — початок 2002 р.).

Реформи в Китаї і піднесення його престижу на міжнародній арені. Взаємовідносини Китаю і США.

Розвиток Індії, Пакистану і Індонезії. “Азійські тигри” та їх міжнародне становище. Фінансова криза 1997 р. та її наслідки. Японія у світі. Вись Японія — США.

Легітимізація статусу “велика держава” і РБ ООН.

Взаємозалежність країн і процеси інтеграції та дезінтеграції. Маастрихтська угода (1992 р.) і проблеми європейської інтеграції. США і Західноєвропейська інтеграція. США і нові незалежні держави. Колонії і метрополії в системі інтеграційних процесів. Статус “регіональної наддержави”.

Література [3; 12; 15; 20; 22; 26; 27; 30; 33; 37; 43–45; 50; 58]

Тема 12. Нові параметри безпеки та роззброєння в умовах постконфронтаційного порядку

Ракетно-ядерна зброя в Україні, Білорусі та Казахстані й контекст нерозповсюдження ядерної зброї. Позиції США, Росії та України. Договір від 14 січня 1994 р. і відмова України від ядерної зброї. Гарантії безпеки ядерних держав.

Продовження процесу скорочення наступальних ракет між Росією і США. Підписання договорів СНО-1 і СНО-2. Приєднання України до договору СНО-1. Зменшення кількості звичайних озброєнь в Європі та скорочення чисельності особового складу збройних сил (1992 р.). Трансформація договору про ЗЗС в Європі після розпаду ОВД та СРСР.

Безстроковий термін ДНЯЗ (конференція 1995 р.).

Відмова від воєнних програм ПАР. Гонка ядерних озброєнь між Індією та Пакистаном (90-ті роки).

Конференція 1993 р. про заборону хімічної зброї.

Зміни в НАТО. Проблема розширення НАТО на Схід. РПАС і РЄАП. Хартія Україна – НАТО.

Взаємовідносини НАТО і НБСЄ. Перетворення НБСЄ на ОБСЄ. Саміти в Будапешті та Лісабоні. Модель європейської безпеки (Копенгаген, 1997 р.). Заходи попередження розповсюдження звичайної зброї в багатопольарному світі.

“Хрестовий похід” проти тероризму після подій 11 вересня 2001 р. у США. “Доктрина інтервенціонізму” Дж. Буша-молодшого як інструмент впливу на країни “осі зла”, її суттєві характеристики.

Література [3; 6; 8; 15; 21–24; 26; 33; 43; 44; 50; 64]

Тема 13. Особливості розвитку регіональних систем в умовах постбіполярності та багатопольарності

Ізраїльсько-палестинські переговори у 90-х роках. Відносини між ОВП і урядом Ізраїлю. Проблеми автономії і державотворення на арабській території Палестини. Діяльність “Хамаз” і “Хезболла”. Нова фаза замкненого кола насильства в ізраїльсько-палестинській конфронтації на початку XXI ст. (2001–2002 рр.). Позиції США і Росії з близькосхідної проблеми.

“Іракський синдром” після завершення операції “Буря в пустелі”. Програма ООН і МАГАТЕ з ліквідації зброї масового знищення в Іраку. Економічні санкції проти Іраку.

Громадянська війна в Афганістані у 90-х роках. Рух талібан і вахабізм у системі світового тероризму. Бойові операції США і військ Північного альянсу проти талібів. Створення тимчасової адміністрації у країні на чолі з Х. Карзаєм.

Курдське питання.

Прагматичний підхід Китаю до країн Заходу в 90-х роках. Проблема прав людини. Діяльність Далай Лами. Принцип “дві системи — одна держава” для вирішення проблеми Тайваню.

Розвиток АСЕАН.

Протистояння двох Корей. КНДР і створення ракетного потенціалу. Візит Кім Чен Іра до Москви. Корейська республіка — могутня індустріальна держава.

Проблема Кашміру в сучасних відносинах Індії і Пакистану. Тамільська організація у Шрі-Ланці. Створення Асоціації регіонально-го співробітництва в Південній Азії. Загибель Індіри і Раджава Ганді.

Ядерні випробування в Індії та Пакистані (1998 р.) та їх військово протистояння на початку XXI ст.

Діяльність ОАД. Інтеграційні процеси НАФТА.

Збройна боротьба в Латинській Америці (Перу, Колумбія). Наркобізнес і США.

Куба і США. Нова економічна політика та закордонні поїздки Ф. Кастро. Візит Папи Іоанна-Павла II на Кубу (1998 р.).

Територіальні проблеми у відносинах між латиноамериканськими країнами.

Переворот у Гаїті 1991 р. та дії ОАД, ООН і США.

Громадянська війна в Ефіопії і Сомалі. Перемога Еритреї у війні з урядом Менгісту Хайле Маріама в Аддис-Абебі.

Провал спроб ООН і США припинити громадянську війну в Сомалі.

Взаємний геноцид між хуту і тутсі в Руанді. Трибунал в Аруші (Танзанія).

Збройний виступ проти Дж. Мобуту на чолі з Л. Кабілою в Конго. Стабілізація становища в Конго і африканські країни наприкінці 90-х років.

Громадянська війна у Сьєрра-Леоне, Ліберії і спроби міжафриканських сил щодо її врегулювання. Роль Нігерії. Проблеми її демократизації.

Діяльність ОАЄ у нових умовах. Невирішеність проблеми Західної Сахари.

Курс ПАР в останній період режиму апартеїду. Нові принципи в політиці “білої меншості”. Н. Мандела — президент ПАР. “Оновлена” ПАР і країни Заходу.

Література [7; 8; 10; 20; 22; 26; 27; 31; 33; 43; 44; 49; 55]

Тема 14. Перспективи розвитку системи міжнародних відносин після 11 вересня 2001 р.

Тенденції формування багатопольярного світу на рубежі ХХ–ХХІ ст. Політична глобалістика про цивілізаційну парадигму ХХІ ст. Моно- і багатопольярна перспективи як нового світопорядку, так і зміни існуючих регіональних і створення нових субрегіональних комплексів. Теорії “кінця історії” і “цивілізаційного конфлікту” у контексті прогнозу подолання або пом’якшення нерівномірностей економічного та соціокультурного розвитку країн і перспективи перенесення центру протистояння Схід – Захід на лінію Південь–Північ. Зростання питомої ваги країн Азії в розвитку світової економіки і прив’язка їх інтересів до пріоритетів європейсько-американської цивілізації. Активізація Руху антиглобалістів. Релігія як система думки і духу, її об’єднуюча та роз’єднуюча роль у діалозі цивілізацій.

Дихотомія Європа і Євразія в системі міжнародних відносин ХХІ ст. Прагнення гуманізувати міжнародні відносини.

Нові тенденції у зміні розкладу сил на міжнародній арені після трагічних подій 11 вересня 2001 р. у США: поступовий відхід від принципів поділу учасників міжнародних відносин на “своїх”, “чужих”, “ворогів”, “партнерів”; перерозподіл американських ресурсів, можливостей і пріоритетів у військово-політичній та економічній сферах; активізація боротьби зі світовим тероризмом; вразливість багатопольосної системи і проблема полюсного контролю за силовими потенціалами їх розвитку; неприйнятність відтворення в майбутньому гегемонії одного з полюсів у глобальній системі міжнародних відносин.

Подальше загострення глобальних проблем сучасності й можливості їх розвитку у ХХІ ст.: тероризм, економічні та техногенні катастрофи. Екологія, наркоманія, транскордонна злочинність, СНІД тощо.

Література [3; 8; 11; 12; 15; 22; 25; 29; 33; 38; 44; 50; 56; 62; 63]

Тема 15. Україна в контексті міжнародних відносин наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Проголошення незалежності України і початок її зовнішньої політики. Інституалізація і створення інфраструктури розвитку двосторонніх відносин. “Основні напрями зовнішньої політики України” (1993 р.).

Діаспора в системі зовнішньої політики України. Зовнішньоекономічна діяльність України.

Відмова від ядерної зброї і гарантії безпеки після приєднання до ДНЯЗ.

Україна у ключових геополітичних контурах міжнародних відносин.

Україна і геополітичні пріоритети основних напрямів зовнішньополітичної діяльності: Україна – США – Євроатлантична спільнота; Україна – ісламський світ – Російська Федерація; Україна – країни Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Регіональні напрями і специфіка геополітичної стратегії та зовнішньої політики України: північно-східний вектор (Російська Федерація, відносини з країнами СНД); Євроатлантичний вектор (країни Західної Європи та інтеграція в європейські інститути, США і Канада, євроатлантичні структури); Центральна та Південно-Східна Європа і країни Балтії; чорноморський регіон; південно-східний вектор; Азійсько-Тихоокеанський регіон.

Зовнішньополітичні ініціативи України в ООН. Участь українських військовослужбовців у миротворчих операціях.

Роль українського фактора в системі стабільності в Європі.

Література [2; 7; 18; 23–25; 28; 29; 33; 37; 44; 46; 49; 50; 59; 63]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Ялтинсько-Потсдамський порядок у системі міжнародних відносин.
2. Зовнішньополітичні настанови Заходу.
3. Зовнішньополітичні настанови СРСР.
4. Мирне врегулювання з колишніми союзниками Німеччини в Європі.
5. Дунайська конференція 1947 р.
6. Японія після Другої світової війни. Сан-франциська мирна угода 1951 р.
7. Передумови початку “холодної війни”.
8. Становлення блокового протистояння.
9. Особливості протистояння Заходу і Сходу у другій половині 50-х на початку 60-х років.
10. Проблеми німецького врегулювання після Потсдамської конференції (1945–1949 рр.). Створення двох німецьких держав.

11. Німецьке врегулювання у другій половині 50-х років. “Берлінська криза” 1958–1961 рр.
12. Перша криза деколонізації.
13. Бандунзька конференція країн Азії та Африки.
14. “Третій світ”. Становлення руху афро-азійської солідарності.
15. Підтримання миру й міжнародної безпеки в діяльності ООН у умовах “холодної війни”.
16. Операція ООН у Конго.
17. ООН і перші кроки у сфері роззброєння.
18. ООН і деколонізація.
19. Розгортання боротьби за права людини.
20. Радянсько-американські відносини на межі 50–60-х років.
21. Основні напрями радянсько-американського співробітництва в роки детанту.
22. Відхід від детанту і новизна у радянсько-американських відносинах.
23. Відносна стабілізація в Європі. Підвищення ролі Західної Європи.
24. “Нова східна політика” ФРН.
25. Франція і детант. Співробітництво “від Атлантики до Уралу”.
26. Проблеми європейської безпеки в діяльності ОВД і НАТО.
27. Етапи Народи з безпеки і співробітництва в Європі.
28. Гельсінський процес і проведення Белградської зустрічі представників країн НБСЄ.
29. Проблеми детанту у відносинах Заходу та Сходу. Радянсько-французькі відносини.
30. Радянсько-західнонімецькі відносини.
31. Радянсько-британські відносини.
32. Проблема скорочення звичайних озброєнь в Європі.
33. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р.
34. Договори і угоди про контроль над стратегічними озброєннями 70-х років.
35. Декларація про деколонізацію в ООН.
36. Становлення ідеології і практики Руху неприєднання.
37. Еволюція Руху неприєднання в 60–70-ті роки.
38. Створення осі Північ – Південь. Проблема нового міжнародного економічного порядку.
39. Миротворча діяльність ООН.
40. ООН і Намібія.
41. Діяльність ООН у галузі прав людини.

42. Стратегія ООН у сфері економічного і соціального розвитку.
43. Сателізація країн Східної Європи. Становлення режимів “народної демократії”.
44. “План Маршалла” і східноєвропейські країни.
45. “Празька весна” 1968 р. “Доктрина Брежнєва”.
46. “План Шумана”. Утворення ЄОВС.
47. Інтеграційні процеси в Західній Європі. Утворення ЄЕС і ЄАВТ.
48. Воєнний конфлікт на корейському півострові 1950–1953 рр.
49. Друга індокитайська війна. Утворення СРВ.
50. Утворення Держави Ізраїль. Арабо-ізраїльські війни.
51. Поворот в афганській політиці СРСР і доля розрядки.
52. “Перебудова” в СРСР і зміни орієнтирів у зовнішній політиці.
53. Поразка СРСР в Афганістані.
54. Розвал “соціалістичного табору” і розпуск ОВД і РЕВ.
55. Гельсінський процес на межі 70–80-х років.
56. “Перебудова” в СРСР і криза в НДР.
57. Падіння Берлінської стіни.
58. Договір “2+4” і об’єднання Німеччини.
59. Радянсько-американські переговори зі стратегічних і космічних озброєнь.
60. Проблема ракет середньої дальності в Європі.
61. Договір про ліквідацію РСМД.
62. Проблема скорочення звичайних збройних сил в Європі.
63. Переговори про заборону хімічної зброї.
64. Еволюція Руху неприєднання у 80–90-ті роки.
65. Внутрішні та зовнішні чинники розпаду СРСР.
66. Утворення і діяльність СНД.
67. Геополітичні наслідки розпаду СРСР.
68. Монополісний світ і його геополітичні переваги та вади.
69. Нові обриси системи міжнародної та європейської безпеки на межі 80–90-х років.
70. Трансформація НАТО.
71. “Пакт стабільності в Європі”.
72. Стамбульський саміт ОБСЄ 1999 р. Прийняття Хартії європейської безпеки.
73. Підписання і реалізація Договорів СНО-1, СНО-2, СНО-3.
74. Новий режим контролю над звичайним озброєнням в Європі.
75. Україна у процесі ядерного роззброєння.

76. Виконання Україною умов Договору про ЗЗСЄ.
77. Договір “Відкрите небо” у контексті зміцнення безпеки в Європі.
78. Еволюція миротворчої діяльності ООН.
79. Економічна і соціальна діяльність ООН.
80. Гуманітарна діяльність ООН.
81. Проблеми реформування ООН.
82. Маастрихтські угоди і створення Європейського Союзу (ЄС).
83. Перехід до спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ).
84. Амстердамські угоди та їх значення.
85. Проблеми розширення ЄС у 90-ті роки.
86. Косівська проблема у міжнародних відносинах.
87. Ізраїльсько-палестинська конфронтація (кінець ХХ — початок ХХІ ст.).
88. Ісламський фактор у міжнародних відносинах на початку ХХІ ст.
89. Вплив трагічних подій у США 11 вересня 2001 р. на зміну поліцентричного балансу сил у глобальній системі міжнародних відносин.
90. Здобутки, проблеми і перспективи в контексті реалізації зовнішньої політики України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Адибеков Г. М.* Коминформ и послевоенная Европа 1941–1956. — М., 1994.
2. *Аннан К.* Партнерство во имя всемирного сообщества. — Нью-Йорк, 1998.
3. *Арбатов А., Благоволин С. и др.* Мир вступает в многополярность? // *Международ. жизнь.* — 1997. — № 11, 12.
4. *Афганское урегулирование* // *Вестн. МИД СССР.* — 1988. — № 8.
5. *Барановский В. Г.* Европа: формирование новой международной политической системы // *Мировая экономика и междунар. отношения.* — 1990. — № 9.
6. *Батюк В.* Геополитический контекст начала “холодной войны”: уроки для 90-х // *США: экономика — политика — идеология.* — 1994. — № 8–10.
7. *Бибик В. М.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. — К., 2000.

8. *Белоус В.* На пути к глобальной безопасности // *Мировая экономика и междунар. отношения.* — 1999. — № 9.
9. *Богатуров А. Д.* Великие державы на Тихом океане: История и теория международных отношений в Восточной Азии после Второй мировой войны (1945–1995). — М., 1997.
10. *Борисов Р. В.* Ближневосточная политика США в 60-е годы. — М., 1982.
11. *Бжезинский З.* Великая шахматная доска. — М., 1998.
12. *Брутенц К. Н.* Тридцать лет на старой площади. — М., 1998.
13. *Валента Иржи.* Советское вторжение в Чехословакию. 1968. — М., 1991.
14. *Венгрия 1956 года.* Очерки истории кризиса. — М., 1993.
15. *Гаджиев К.* От биполярной к новой конфигурации геополитических сил // *Мировая экономика и междунар. отношения.* — 1993. — № 7.
16. *Гиренко Ю. С.* Сталин — Тито. — М., 1991.
17. *Дипломатический словарь:* В 3 т. — 4-е изд. — М., 1984–1986.
18. *Дипломатія сучасної України:* Енцикл. довід. — К., 1997.
19. *Добрынин А.* Карибский кризис. Свидетельства участника // *Междунар. жизнь.* — 1992. — № 7.
20. *Добрынин А.* Сугубо доверительно. — М., 1997.
21. *Дроздов Ю. И.* Записки начальника нелегальной разведки. — М., 2000.
22. *Дюрозель Ж. Б.* Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. — К., 1995.
23. *Ежегодник ОБСЕ.* — 1995. — М., 1998.
24. *Ежегодник СЦПРИ.* — 1994. — М., 1994.
25. *Євроатлантичний вісник:* інформаційне і довідкове видання. — К., 1996.
26. *История международных отношений и внешней политики СССР:* В 3 т. — М., 1987. — Т. 3. 1970–1987.
27. *Кальвокоресси П.* Мировая политика после 1945 года: В 2 кн.: Пер. с англ. — М., 2000.
28. *Камінський Є.* Критерії ефективності зовнішньої політики України: теоретичний та практичний виміри // *Дослідження світової політики:* Зб. наук. пр. / ІСЕМВ НАН України. — 2001. — Вип. 18. — С. 3–12.
29. *Камінський Є.* Міжнародна безпека у XXI столітті: загальний прогноз // *Дослідження світової політики:* Зб. наук. пр. / ІСЕМВ НАН України. — 2001. — Вип. 15. — С. 3–15.

30. *Карягин В.* Берлин от “железного занавеса” до бетонной стены // *Международ. жизнь.* — 1991. — № 4–8.
31. *Квок Б.* Ядерные испытания в Индии и Пакистане // *Международ. жизнь.* — 1998. — № 8.
32. *Киссинджер Г.* Дипломатия. — М., 1997.
33. *Коппель О. А., Пархомчук О. С.* Міжнародні відносини. ХХ століття. — К., 1999.
34. *Коппель О. А., Пархомчук О. С.* Міжнародні системи. Світова політика. — К., 2001.
35. *Кулик Б. Т.* США и Тайвань против КНР. 1945–1957 // *Новая и новейшая история.* — 1995. — № 5.
36. *Латинская Америка в международных отношениях. ХХ век: В 2 т.* — М., 1988.
37. *Маастрихтский* процесс: реакция и новые вызовы // *Мировая экономика и международ. отношения.* — 1993. — № 9.
38. *Мальянцев В. А.* Восток и Запад в новом тысячелетии. — М., 1996.
39. *Международные отношения в Азиатско-Тихоокеанском регионе.* — М., 1979.
40. *Международные отношения на Дальнем Востоке в послевоенные годы: В 2 т.* — М., 1978.
41. *Мельников Е.* Корейская война 1950–1953. Размышления о причинах конфликта и его действующих лицах // *Международ. жизнь.* — 1995. — № 8.
42. *Мир в условиях мира. Всеобщая безопасность в ХХІ в.: Доклад комиссии Пальме.* — М., 1990.
43. *Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–70-ті роки): Підручник / В. А. Манжол та ін.* — К., 1999.
44. *Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 роки): Підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін.* — К., 2001.
45. *Наринский М. М.* СССР и “план Маршалла”. По материалам архива Президента РФ // *Новая и новейшая история.* — 1993. — № 2.
46. *Нариси з історії дипломатії України.* — К., 2001.
47. *ООН у системі міжнародних відносин.* — К., 1995.
48. *Орлик И. И.* Запад и Прага в 1968 // *Новая и новейшая история.* — 1996. — № 3.
49. *От Хельсинки до Будапешта. История СБСЕ / ОБСЕ в документах. 1973–1994: В 3 т.* — М., 1996–1997.

Додаткова

50. *Плешаков К.* Геоидеологическая парадигма // *Междунар. жизнь.* — 1995. — № 4, 5.
51. *Политические* процессы и конфликты 50–60-х годов в Восточной Европе. — М., 1993.
52. *Роцин А.* Так начиналась ООН // *Междунар. жизнь.* — 1992. — № 7.
53. *Системная* история международных отношений в четырех томах. События и документы. 1918–2000: В 4 т. / Отв. ред. А. Д. Богатуров. — М., 2000.
54. *Советская* внешняя политика в годы “холодной войны”. — М., 1995.
55. *Советская* внешняя политика в ретроспективе 1917–1991. — М., 1993.
56. *Современные* международные отношения: Учебник / Под ред. А. В. Торкунова. — М., 2000.
57. *СССР* и восточноевропейские страны в 1944–1949. — М., 1995.
58. *Стрижов В.* СССР и создание государства Израиль // *Междунар. жизнь.* — 1995. — № 11, 12.
59. *Тарасюк Б.* Внешняя политика независимой Украины: итоги десятилетия // *Персонал.* — 2001. — № 12. — С. 4–7.
60. *Филитов А. М.* Германский вопрос: от раскола к объединению. — М., 1993.
61. “Холодная война”. Новые подходы, новые документы. — М., 1995.
62. *Чернега В.* Западноевропейский союз в тени НАТО // *Междунар. жизнь.* — 1998. — № 8.
63. *Шергин С.* Світовий порядок: концепції і реальність // *Політика і час.* — 1997. — № 12.
64. *Шустов В.* Достижения ОБСЕ // *Междунар. жизнь.* — 1995. — № 11, 12.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Міжнародні відносини”	4
Зміст дисципліни “Міжнародні відносини”	5
Питання для самоконтролю.....	16
Список літератури.....	19

Зам. № ВКЦ-2567

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39; вул. Фрометівська, 2; МАУП